
პლენარული სხდომა
Plenary Session

Irma Ratiani

ირმა რატიანი

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Shota Rustaveli Institute of Georgian Literature

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

შოთა რუსთაველი ლიტერატურის ინსტიტუტი

Georgia, Tbilisi

საქართველო, თბილისი

„The Holiest Country after Georgia is Paris...“

„საქართველოს შემდეგ უწმინდესი ქვეყანა არის პარიზი...“

Kutaisi is the birthplace of Georgian modernism and symbolism. It was in Kutaisi that the Georgian symbolist school was formed, the Order of the Blue Horns, as its founders called it, and, accordingly, a new stage in the history of Georgian literature and poetry began. The formation of the first Georgian modernist school took place before the three-year political independence of the country (1918-1921), but its maturation and development took place in the complex political reality after 1921, which divided the history of Georgian symbolism into two qualitatively different periods – the Kutaisi and Tbilisi periods. The Kutaisi period coincided with the expectation of political freedom for the country and the joy of its implementation, and the Tbilisi period – with the dominance of Bolshevik ideology and political repressions.

Key words: Georgian Modernism and Symbolism, Kutaisi.

საკვანძო სიტყვები: ქართლი, მოდერნიზმი და სიმბოლიზმი, ქუთაისი.

ქართული მოდერნიზმისა და სიმბოლიზმის სამშობლო ქუთაისია. სწორედ ქუთაისში ჩამოყალიბდა ქართული სიმბოლისტური სკოლა, *ცისფერყანწელთა ორდენი*, როგორც მას თავად დამფუძნებლები უწოდებდნენ, და, შესაბამისად, დაიწყო ახალი ეტაპი ქართული ლიტერატურისა და პოეზიის ისტორიაში. პირველი ქართული მოდერნისტული სკოლის ფორმირება ქვეყნის სამწლიანი პოლიტიკური დამოუკიდებლობის (1918-1921 წწ.) წინკარში მოხდა, თუმცა, მომწიფება და განვითარება 1921 წლის შემდგომ, ურთულეს პოლიტიკურ რეალობაში წარიმართა, რამაც ქართული სიმბოლიზმის ისტორია ორ თვისებრივად განსხვავებულ პერიოდად გაყო – *ქუთაისურ* და *თბილისურ* პერიოდებად. *ქუთაისური პერიოდი* ქვეყნის პოლიტიკური თავისუფლების მოლოდინსა და მისი განხორციელების სიხარულს დაემთხვა, ხოლო *თბილისური* – ბოლშევიკური იდეოლოგიის გაბატონებასა და პოლიტიკურ რეპრესიებს.

ქართული სიმბოლიზმი ევროპული მაღალი მოდერნიზმის ქართულ ფრთას წარმოადგენდა, ნასაზრდოებს მოდერნიზმისათვის ნიშანდობლივი პოეტიკური ფორმებითა და შენაკადებით, გამომსახველობითი თავისუფლებისაკენ სწრაფვით, აგრეთვე, ჭეშმარიტების ძიებისა და ინდივიდუალობის დამკვიდრების დაუოკებელი სურვილით. მწერლობის ეს ფრთა პროგრესული დასავლური სულისკვეთებითა და მოდერნისტული ფილოსოფიით (ინტუიტივიზმი, ფროიდიზმი, პრაგმატიზმი, ნეოპოზიტივიზმი) იყო ნასაზრდოები, თუმცაღა, თითქმის ყველგან შეინიშნებოდა ქართული მწერლობისათვის ესოდენ ტრადიციული სინთეზი ეროვნული ღირებულებებისა დასავლურ ტენდენციებთან, რისი დასტურიცაა ქართველი სიმბოლისტების მიერ „ქვეყნის განახლების იდეის“ დამკვიდრება, ანუ – ნაციონალური იდენტობის ახლებური გააზრება, რაც უკავშირდებოდა „ევროპეიზაციის პროცესის გარდაუვალობის ფონზე ნაციონალური კულტურული სახის გაცნობიერებას – ევროპული კულტურის წინაშე მტკიცე პოზიციის მოსაპოვებლად“ (წიფურია, 2010, გვ. 11).

ქმედით როლს მაღალი მოდერნიზმის ევროპული ტენდენციების ქართულ მწერლობაში დანერგვის საქმეში ასრულებდნენ პოეტი-სიმბოლისტები – ტიციან ტაბიძე, პაოლო იაშვილი, გრიგოლ რობაქიძე, ვალერიან გაფრინდაშვილი, კოლაუ ნადირაძე, ნიკოლო მიწიშვილი, გიორგი ლეონიძე, შალვა აფხაიძე, შალვა კარმელი და სხვ., აგრეთვე, ქართული ლექსის რეფორმატორი და თანამედროვე ქართული პოეზიის გამორჩეული ფიგურა – გალაკტიონ ტაბიძე. ამ თვალსაზრისით, მნიშვნელოვან მოვლენად უნდა მივიჩნიოთ 1919 წელს გალაკტიონ ტაბიძის ლექსების კრებულის, „არტისტული ყვავილების“ დასტამბვა. თ. დოიაშვილის აზრით, „გალაკტიონის, როგორც რეფორმატორისა და „ახალი პოეზიის“ მესამირკვლის პოზიცია გაამყარა ეპოქალურმა წიგნმა „არტისტული ყვავილები“ (1919), რომელიც დღემდე ეროვნული ღირსების მწვერვალად რჩება... გასული საუკუნის 10-იან წლებში გალაკტიონის მიერ განხორციელებულმა რეფორმამ შვა თვისებრივად ახალი პოეზია და ლექსი – განახლებული ვერსიფიკაციით, მრავალხმოვანი რითმით, უნიკალური ეგფონიურ-მელოდიური ორგანიზაციით და, რაც მთავარია, მანამდე არ არსებული პოეტური ენით, რომელსაც პიროვნების შინარეალობის ადეკვატური გადმოცემის უნარი ჰქონდა ... ქართულმა მოდერნისტულმა პოეზიამ ხელოვნების სასარგებლოდ დაძლია პოეზიისადმი უტილიტარული მიდგომა და სალექსო კულტურის დონე დასავლურ სტანდარტებს შეუთანადა“ (დოიაშვილი, 2009, 26). მეორე მხრივ, აკვირდება რა ქართული მოდერნისტული პოეზიის კიდევ ერთი წამყვანი ფრთის – სიმბოლისტების მოღვაწეობას, ბელა წიფურია მართებულად შენიშნავს, რომ ქართველმა პოეტმა-სიმბოლისტებმა, „ცისფერყანწელებმა“, მიზნად დაისახეს და განახორციელეს კიდევაც ერთი საკმაოდ ამბიციური ამოცანა: „საქართველოს, როგორც მოდერნიზმის კულტურული ცენტრის პოზიციონირება. ამით, ცხადია, ისინი უარს აცხადებდნენ მიელოთ საქართველოს, როგორც პერიფერიის (რუსულ იმპერიულ ცენტრთან მიმართებით), მოდელი, რაც, ცხადია, საუკუნეზე მეტხანს კოლონიზებულ ქვეყანაში მოქმედი მოდელი იყო. პაოლო იაშვილის „პირველთქმაშივე“ გაისმის განაცხადი: „საქართველოს შემდეგ უწმინდესი ქვეყანა არის პარიზი“, რაც ნიშნავს, რომ იმპერიული მოდელის საწინააღმდეგოდ, კულტურულ ცენტრად არ აღიარებენ სანქტ-პეტერბურგს ან მოსკოვს, ასეთად აღიარებენ ევროპულ ცენტრს, პარიზს, და ამით იცვლიან კულტურულ კონტექსტს და კოლონიალურ სტატუსს. თუმცა, „უწმინდეს ქვეყანად“ – პოეზიის საკრალურ ადგილად სწორედ საქართველო ცხადდება“ (წიფურია, 2012, გვ. 177).

1919-21 წლებში ქართველი სიმბოლისტები თანდათან ტოვებენ ქუთაისს და თბილისში მიემგზავრებიან, ინდუსტრიულ ქალაქში, რომელმაც, თითქოსდა, მეტი გასაქანი უნდა მისცეს მათ პოეტურ ამბიციებს და მოდერნისტული კულტურის ახალ ცენტრად გადაიქცეს. წარმატებული სტარტი ჯერ პოეტური და შემოქმედებითი აღმავლობით, შემდგომ კი – იმედგაცრუებით შეიცვლება: ინტელექტუალური და რეპრეზენტაციული თავისუფლებისაკენ მიმართული ლიტერატურული კურსი პრინციპულ წინააღმდეგობაში აღმოჩნდა ბოლშევიკურ იდეოლოგიასთან: „მშობის, ერთობისა და თავისუფლების“ უტოპიური ლოზუნგით მოსული „მამაცი“ ბოლშევიკი-

რევოლუციონერები მალევე ჩამოყალიბდნენ ცინიკოსებად და ფანატიკოსებად. იდეალური საზოგადოების აშენების აგრესიული სურვილი ერთგვარ სახელისუფლებო იდეოლოგიად გარდაიქმნა, ირაციონალურ სტრუქტურად, რომელიც საკუთარი ნებით ითავსებდა დემიურგიულ ანუ აღმშენებლურ ფუნქციას, რაც გულისხმობდა ახალი საზოგადოებრივი მოდელის „შექმნას“ და ადამიანების „გადაკეთებას“ შესაბამის ყაიდაზე. მაგრამ „შექმნისა“ და „გადაკეთებისკენ სწრაფვა“, აგებული ძალადობასა და ტერორზე, თანდათანობით გადაიზარდა ქაოსსა და უბედურებაში და, საბოლოოდ, ორგანიზებული ბოროტების სახე მიიღო“ (რატიანი, 2018, გვ. 133). კულტურისა და ხელოვნების სფეროში მოღვაწე ადამიანებს შეეზღუდათ თავისუფალი არჩევანის უფლება, შესაბამისად, დასავლური კანონის კვალდაკვალ დამკვიდრებული მოდერნისტული და სიმბოლისტური ტენდენციები კონცეპტუალურ ანტაგონიზმში აღმოჩნდა სულიერი ღირებულებების დესტრუქციით აღნიშნულ პოლიტიკურ კურსთან, რომელმაც იმსხვერპლა კიდეც ქართველ მოდერნისტთა და სიმბოლისტთა უნიკალური თაობა: დაპატიმრება, დახვრეტა, თვითმკვლელობა, იძულებით ემიგრაცია – ასეთი იყო დიქტატურის განაჩენი... ჩვენ კი ერთი რამ დაგვრჩა საამაყოლად: ქართველმა მოდერნისტებმა, კერძოდ, ქართულმა სიმბოლიზმმა, თავისი სიღრმით, სუბიექტივიზმით, სააზროვნო და სტილური საზღვრების მასშტაბურობით, მიუხედავად გარიყვისა საბჭოთა იდეოლოგიების მიერ, განადგურებისა, უგულებელყოფისა და უარყოფისაც კი, შეძლო მსოფლიო მოდერნიზმისა და სიმბოლიზმის პრინციპების ღირებული რეფლექსირება და ქართული ლექსის განახლება „მსოფლიო პოეზიის რადიუსით“.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- დოიაშვილი თ. (2009). თვალსაზრისი. ჟ. კრიტიკა, 4.
 რატიანი ი. (2018). ქართული მწერლობა და მსოფლიო ლიტერატურული პროცესი, თბილისი: თსუ გამომცემლობა.
 წიფურია ბ. (2012). „ცისფერი ყანწები“ და ავანგარდი. წგ-ში: ლექსმცოდნეობა. IV. თბილისი: ლიტერატურის ინსტიტუტის გამომცემლობა.
 წიფურია ბ. (2010). მოდერნისტული გამოცდილება საქართველოში. წგ-ში: ქართული ლიტერატურა მოდერნიზმისა და რეალიზმის მიჯნაზე. თბილისი: ლიტერატურის ინსტიტუტის გამომცემლობა.

References:

- Doiashvili, T. (2009). Tvalsazrishi. [Point of View]. Zh. k'rit'ik'a, 4.
 Rat'iani, I. (2018). Kartuli mts'erloba da msoplio lit'erat'uruli p'rotsesi. [Georgian Literature and the World Literary Process]. Tbilisi: tsu gamomtsemloba.
 Ts'ipuria, B. (2012). „Tsisperi q'ants'ebi“ da avangardi. In: leksmtsodneoba. IV. [“Blue Hornes” and the Avant-Garde. In: Poetics. IV]. Tbilisi: lit'erat'uris inst'it'ut'is gamomtsemloba.
 Ts'ipuria, B. (2010). “Modernist'uli gamotsdileba sakartveloshi”. In: kartuli lit'erat'ura modernizmissa da realizmis mijnaze. [Modernist Experience in Georgia. In: Georgian Literature on the Verge of Modernism and Realism]. Tbilisi: lit'erat'uris inst'it'ut'is gamomtsemloba.